

DARIUSZ SKŁODOWSKI^a

PRAWNE ASPEKTY CO-PARENTINGU W ZWIĄZKACH HETEROSEKSUALNYCH NA GRUNCIE POLSKIEGO PRAWA RODZINNEGO

LEGAL ASPECTS OF CO-PARENTING IN HETEROSEXUAL RELATIONSHIPS UNDER POLISH FAMILY LAW

The aim of the article is to explain the concept of ‘co-parenting’, which describes one of the contemporary family models. The analysis is limited to Polish practice, focusing on the relationships between two individuals of different genders who choose to raise a child within the co-parenting model. The article discusses key provisions of the Family and Guardianship Code that regulate the rights and obligations of parents involved in the upbringing process. Issues related to the legal recognition of parenthood, limitations in entrusting child care, and the role of family courts in resolving disputes related to co-parenting are also analysed. The article examines three key issues concerning the need to protect the welfare of a child raised in this contemporary family model. The considerations focus on the child’s right to maintain contact with both parents, agreements regulating the fulfilment of alimony obligations, and the impact of parents living apart on their parental rights and duties. The article highlights the legal provisions applicable to the co-parenting model and interprets them in the context of the principle of the child’s welfare, which is the fundamental principle governing family relations. The conclusion indicates that Polish regulations adequately protect the interests of the child in co-parenting; however, in light of social changes, they may require broader adaptation to ensure the full realization of parental and maintenance rights.

Keywords: co-parenting; contemporary family models; parental rights and duties; principle of the child’s welfare; family law

Celem artykułu jest wyjaśnienie pojęcia „co-parentig”, które opisuje jeden ze współczesnych modeli rodziny. Przeprowadzona analiza ogranicza się do praktyki polskiej, która obejmuje stosunki dwóch osób odmiennej płci decydujących się na wychowywanie dziecka w przedmiotowym modelu. W artykule omówiono kluczowe przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, które regulują prawa i obowiązki rodziców uczestniczących w procesie wychowawczym. Rozważano również kwestie związane z formalnoprawnym uznawaniem rodzicielstwa, ograniczeniami w powierzaniu pieczy nad dzieckiem oraz rolą sądów rodzinnych w rozstrzyganiu sporów związanych z rodzicielstwem wspieranym. Artykuł analizuje trzy kluczowe zagadnienia związane z potrzebą dbania o dobro dziecka wychowującego się w omawianym modelu rodziny. Rozważa-

^a Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw, Poland /
Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
dariusz.sklodowski@student.uksw.edu.pl, <https://orcid.org/0009-0002-7722-9922>

nia skupiają się na prawie dziecka do kontaktów z rodzicami, umowach regulujących wykonywanie obowiązku alimentacyjnego oraz na wpływie życia rodziców w rozłączeniu na ich prawa i obowiązki rodzicielskie. W artykule podkreślone zostały przepisy mające zastosowanie przy modelu co-parentingu oraz przeprowadzono ich wykładnię w kontekście zasady dobra dziecka, która jest podstawową zasadą normowania stosunków rodzinnych. W podsumowaniu wskazano, że polskie regulacje adekwatnie chronią interesy dziecka w co-parentingu, lecz wobec przemian społecznych mogą wymagać szerszej adaptacji, by zagwarantować pełną realizację praw rodzicielskich i alimentacyjnych.

Słowa kluczowe: co-parenting; współczesne modele rodziny; prawa i obowiązki rodzicielskie; zasada dobra dziecka; prawo rodzinne

I. UWAGI WSTĘPNE

W kontekście rozwoju człowieka na każdej płaszczyźnie, a zwłaszcza tej psychicznej, rodzicielstwo odgrywa kluczową rolę. Obecnie obserwowane przemiany społeczne oraz kulturowe ukazują wartość oraz złożoną problematykę rodzicielstwa, które może być opisywane i urzeczywistniane zgodnie z nowymi paradygmatami wywodzącymi się nie tylko ze społecznych trendów, lecz również z prowadzonych badań naukowych (Lesthaeghe, 2020). Powstaje wiele nowych modeli rodzicielstwa, które nie są uwzględniane w prawnych rozwiązaniach obowiązujących w poszczególnych państwach, również w Polsce. Modele te to koncepcyjne ramy opisujące strukturę, rolę i obowiązki rodziców w systemie rodzinnym, kształtujące sposób, w jaki społeczeństwo rozumie i reguluje relacje między rodzicami a dziećmi. Modele rodzicielstwa mogą się różnić w zależności od perspektyw kulturowych, prawnych i społecznych – niektóre podkreślają tradycyjne, oparte na małżeństwie struktury rodzinne, podczas gdy inne uznają różnorodne formy rodzinne (Cere i McClain, 2013). Można je rozróżniać na podstawie specyfiki relacji matka–ojciec oraz rodzice–dziecko na płaszczyźnie społecznej, czysto ludzkiej oraz także w ujęciu prawnym. W sposób naturalny powstają więzi biologiczne wynikające z obiektywnego faktu macierzyństwa oraz udowodnionego lub uznanego ojcostwa. Jednakże obok nich pojawiają się relacje powstałe z przemian społecznych, kulturowych czy kwestii religijnych (Giza-Poleszczuk i Marody, 2004). Bywają one szansą na rozwój dziecka, lecz również zagrożeniem dla jego praw przyznanych na gruncie przepisów państwowych. Nowe koncepcje badawcze przedstawiają problematykę rodzinną jako kwestię o wiele bardziej złożoną, niż czyniono to do tej pory. Pluralizacja aksjologiczna warunkuje zmieniające się podejście do modeli rodziny oraz rodzicielstwa bezpośrednio wpływającego na rozwój i prawa dziecka (Slany, 2013). Jako jeden z takich modeli można wskazać co-parenting. Zarówno ten model, jak i inne współczesne formy rodzicielstwa obejmują swoim zakresem także związki jedнопłciowe. W niniejszym artykule, który podejmuje zagadnienia prawa polskiego, opisane będzie wyłącznie rodzicielstwo par heteroseksualnych. Brak małżeństw oraz związków jedнопłciowych w polskim ustawodawstwie ogranicza formułowanie uwag *de lege lata* w tym

zakresie. Na odrębne opracowanie zasługuje kwestia nieformalnych związków takich osób oraz ewentualnego wychowywania przez nie potomstwa.

Polski język prawny i prawniczy nie nadaża za zmianami społecznymi, w tym również za pojawiającymi się nowymi modelami rodzicielstwa. Na próżno szukać w ustawach definicji legalnej pojęcia rodzicielstwa, a tym bardziej nowo powstających form rodziny, do których można zaliczyć rodzicielstwo oparte na co-parentingu. Przedstawiciele nauki (Kozioł i Twardoch, 2023) podejmują próby tłumaczenia na język polski określeń obecnych w innych językach, których używa się w celu opisania niewystępujących uprzednio relacji pomiędzy rodzicami a dziećmi. Wśród nich można wyróżnić takie modele, jak: *co-maternidad* (hiszp.), *co-mère* (franc.), *co-parenting* (ang.), *surrogate* (ang.), *multiparenté* (franc.), *multiparenta-lidad* (hiszp.). Niniejsze opracowanie skupi się wyłącznie na co-parentingu. Obserwowane współcześnie nowe modele rodziny nie oddziałują wyłącznie na ich wewnętrzne funkcjonowanie, lecz również stawiają wyzwanie krajowym regulacjom prawa rodzinnego. Należy zastanowić się, czy polski porządek prawny został przygotowany na zachodzące przemiany społeczne oraz wiążącą się z nimi nieustanną potrzebę ochrony praw dziecka i zagwarantowanie możliwości dochodzenia jego praw względem obojga rodziców.

II. RODZICIELSTWO NA GRUNCIE POLSKIEGO USTAWODAWSTWA

Rodzicielstwo, jako termin prawny wyrażony w Konstytucji¹, nie posiada swojej definicji legalnej, chociaż wyrażona została zasada jego ochrony (art. 18 Konstytucji RP). Podobnie w ustawach, a zwłaszcza w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym², nie dookreśla się w sposób normatywny tego sformułowania. Na termin *rodzicielstwo* rozpatrywany w kontekście polskiego prawa rodzinnego składają się obowiązki rodziców względem dziecka wynikające z przepisów prawa, uprawnienia rodziców do żądania ochrony rodzicielstwa (głównie w sferze socjalnej; Duraj, 2019) oraz postulat ochrony praw dziecka (art. 72 ust. 1 Konstytucji RP). Wydaje się, że aksjologicznym uzasadnieniem obowiązywania przepisów regulujących kształt rodzicielstwa jest troska o dobro dziecka (Wrątny, 2017).

Obowiązki rodziców względem dziecka opierają się na instytucji władzy rodzicielskiej, która nie przyznaje wyłącznie praw względem niego (Łapiński, 1975), lecz przede wszystkim zwraca uwagę na obowiązek troski o jego rozwój (Dobrzański i Ignatowicz, 1975), co widać w treści art. 96 k.r.o. Od początku obowiązywania wspomnianej regulacji powstało wiele opracowań stojących zarówno na stanowisku, że władza rodzicielska polega na wykony-

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., Dz. U. Nr 78, poz. 483 (dalej jako: Konstytucja RP).

² Ustawa z 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz. U. 2023, poz. 2809 (dalej jako: k.r.o.).

waniu podmiotowego prawa przyznanego rodzicom, jak również takich, które próbowały wykazać, że opisywana instytucja składa się głównie z obowiązków. Sąd Najwyższy, wypowiadając się w przedmiotowej kwestii, przychylił się bardziej do stanowiska drugiej strony, orzekając, iż władza rodzicielska to przede wszystkim obowiązki rodziców względem dziecka³. Działania podejmowane przez rodziców powinny być wykonywane w sposób jak najbardziej odpowiedzialny w trosce o dziecko (Słyk, 2024a). Zasada maksymalizacji dobra dziecka wywodząca się z przytoczonego już wyżej art. 72 ust. 1 Konstytucji RP to również naczelną zasadą całego prawa rodzinnego (Ignatowicz, 2012). Chociaż wydaje się trudna do zdefiniowania⁴, jest postrzegana jako klauzula generalna rozstrzygania wszelkich sporów natury prawnej. Takie stanowisko wyraża również Sąd Najwyższy, orzekając, że „w sytuacji, gdy dojdzie do rozbieżności między dobrem dziecka a interesem rodziców, ich interes musi zejść na dalszy plan, jednak dopiero wtedy, gdy w żadnym razie nie da się pogodzić z uzasadnionym interesem dziecka”⁵.

Obowiązki wymienione w art. 96 k.r.o. wskazują na doniosłą rolę rodziców w kształtowaniu jednostki – młodego obywatela. Wydaje się, że rodzicielstwo wywodzące się z przepisów prawa należy właśnie tak interpretować – przede wszystkim jako proces wychowania oraz obowiązkowej troski rodziców o rozwój dziecka, które w przyszłości ma pracować dla dobra społeczeństwa. Oczywiście kodeksowa władza rodzicielska obejmuje również pewne kompetencje przyznane rodzicom na skutek m.in. ustanowienia obowiązku posłuszeństwa dziecka względem nich. Dzięki takiej konstrukcji rodzice nie pozostają w służebnej roli względem dziecka, co w sposób naturalny odpowiada instynktownemu rozumieniu relacji rodzinnych. Pozostają oni odpowiedzialni za dziecko, jego szeroko pojęte dobro, wychowanie oraz prawidłowy rozwój, ale równocześnie nie następuje egalitarystyczne dążenie do zrównania pozycji dziecka i jego rodziców. Wykonujący władzę rodzicielską zostali zobowiązani do troski o dobro dziecka, natomiast wciąż na płaszczyźnie relacji międzyludzkich pozostają w korzystniejszej sytuacji ze względu na psychospołeczne czynniki występujące w społeczeństwie (Sokołowski, 1982). Tak skonstruowana instytucja władzy rodzicielskiej kształtuje rozumienie terminu „rodzicielstwo” w kontekście obowiązków i przyznaných praw wynikających z ustanowionych przepisów.

Rodzicielstwo rozumiane powszechnie jako „bycie rodzicem” (*Słownik języka polskiego PWN*, b.d.) gwarantuje też pewne prawa na tle socjalnym oraz pracowniczym. Ze względu na złożoność przyczyn decydowania się na wychowanie dziecka warto w tym miejscu poświęcić temu zagadnieniu kilka zdań. Obecnie przyznawane są dodatki pieniężne związane z urodzeniem dziecka (np. becikowe). Stałym świadczeniem pieniężnym jest również 800+, którego wysokość została zwaloryzowana w 2024 r. z 500 zł do 800 zł. Świadczenie to

³ Uchwała SN z 18 lipca 1969 r., III CZP 44/69, OSNCP 1970, nr 1, poz. 4.

⁴ Próby zdefiniowania tego terminu zostały podjęte literaturze, zob. Stojanowska (1979) lub Kołodziejski (1965).

⁵ Postanowienie SN z 5 stycznia 1999 r., III CKN 979/98, Lex nr 1215106.

jest przyznawane miesięcznie na każde dziecko. Różnego rodzaju świadczenia rodzinne, których możliwość otrzymania jest warunkowana urodzeniem się dziecka, mają na celu finansowe wsparcie rodziców (Maziarczuk, 2013). Jak można zauważyć, koszty związane z rodzicielstwem nie uchodzą uwadze rządzących. Szczególnie na przestrzeni ostatnich lat pojawiają się nowe pomysły oraz rozwiązania skierowane na finansową pomoc rodzicom, co bywa uzasadniane postawą młodych ludzi, którzy słusznie obawiają się ekonomicznych skutków rodzicielstwa (Soboń, 2014). Natomiast rodzicielstwo, a zwłaszcza macierzyństwo, pozostaje również pod ochroną prawa pracy, co zgodne jest z postulatami wysuwanymi przez przedstawicieli tej dziedziny (Liszczy, 2007). Przysługujące przywileje pracownicze związane z rodzicielstwem to m.in. ochrona kobiet karmiących piersią, trwałość stosunku pracy kobiet przebywających na urlopie macierzyńskim, urlop rodzicielski, urlop ojcowski, urlop wychowawczy. Nowelizacja Kodeksu pracy z 2015 r.⁶ zwiększyła ochronę rodzicielstwa zarówno w wymiarze macierzyństwa, jak i ojcostwa (Baran, 2016). Celem ustawodawcy było między innymi niwelowanie barier utrudniających rodzicom realizację aspiracji rodzicielskich⁷. Widoczna pozostaje rosnąca troska ustawodawcy o realizowanie zasady ochrony rodzicielstwa wynikająca przede wszystkim z art. 18 Konstytucji RP. Przywileje związane z wychowywaniem dziecka wpływają na rozumienie pojęcia rodzicielstwa oraz na modele rodzinne, w których rodzice decydują się na wychowywanie dziecka.

Jak widać, rodzicielstwo nie jest pojęciem jednorodnym. Przede wszystkim ze względu na społeczny aspekt tego terminu należy przyjąć jego szerokie rozumienie. Z uwagi na jego interdyscyplinarny charakter z trudem można ująć je w sztywne ramy przepisów prawa. Wszelkie przyjęte prawne rozwiązania dotyczące rodzicielstwa będą wynikać z faktu poczęcia i zrodzenia potomstwa. Rodzicielstwo ze swej natury wykracza poza ramy prawne ustanawiane w drodze ścieżki legislacyjnej. Z jednej strony rodzicielstwo należy rozumieć jako zbiór obowiązków rodziców względem dzieci (wynikających nie tylko z ustanowionych norm prawnych, lecz przede wszystkim z obowiązującej powszechnie moralności społecznej), ale tym samym również pewnych kompetencji, jakie im przysługują, które swoją genezą również sięgają uwarunkowań społecznych (Błasiak, 2015). Instytucja władzy rodzicielskiej jako instytucja prawna wynikająca z faktu rodzicielstwa wskazuje w pierwszej kolejności na obowiązki rodziców względem ich dzieci, a dopiero w następnej kolejności na przysługujące im prawa (Słyk, 2024a). Polski ustawodawca poprzez przytoczone wyżej rozwiązania kodeksowe starał się unormować sytuację „bycia rodzicem” (*Słownik języka polskiego PWN*, b.d.). Rodzicielstwo wiąże się również z pewnymi prawami socjalnymi oraz pracowniczymi. Możliwość otrzymania wsparcia finansowego ze strony pań-

⁶ Ustawa z 24 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. 2015, poz. 1268.

⁷ Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks pracy oraz niektórych innych ustaw, druk nr 3288, s. 37–38 (<https://orka.sejm.gov.pl/Druki7ka.nsf/0/BD8D1DA496E82AFE-C1257E21003718F3/%24File/3288.pdf>).

stwa, obecna w świadomości obywateli, wpływa na podejmowane przez nich decyzje również w kontekście modelu rodzicielstwa, w którym zamierzają wychowywać dziecko i funkcjonować jako rodzina.

III. CO-PARENTING: OMÓWIENIE ZJAWISKA

Jak wspomniano we wstępie, w polskim języku prawnym, prawniczym, a także powszechnym wciąż brakuje zaaprobowanych tłumaczeń terminów pojawiających się w językach obcych na określenie nowych modeli rodziny. Również w literaturze naukowej nie pojawiły się jak dotąd propozycje tłumaczeń na język polski terminów używanych w językach obcych do określenia współczesnych modeli rodziny. Dlatego również w niniejszym opracowaniu zrezygnowano z próby przełożenia na język polski terminu „co-parenting” oraz przyjęto go jako określenie trafne, a także możliwe do zrozumienia dla potencjalnych odbiorców. Co-parenting będzie omawiany w kontekście rodzicielstwa praktykowanego w Polsce przez dwie osoby odmiennej płci. Jak wskazano wyżej, problematyka wychowywania dziecka przez pary jednopłciowe nie będzie poruszana w niniejszym tekście.

Należy zwrócić uwagę, że formułując opis wybranego modelu rodziny, kładzie się bardziej nacisk na relacje pomiędzy partnerami niż między nimi a dzieckiem (Slany, 2013). W warunkach polskiego społeczeństwa co-parenting może służyć do nazwania relacji między partnerami, gdy dwoje ludzi, którzy nie pozostają ze sobą w związku małżeńskim, pragnie razem począć dziecko (w sposób naturalny albo wspomagany medycznie; Bednarski, 2017) oraz je wychować. Jednocześnie nie zamierzają zawierać związku małżeńskiego, a co więcej, nierzadko nie planują mieszkać razem ani tworzyć tradycyjnej rodziny⁸ (Arendell, 1996). Takie wyobrażenie o co-parentingu powstaje między innymi na skutek analizy ogłoszeń zamieszczanych w Internecie, w których mężczyźni i kobiety szukają partnerek lub partnerów do zawiązania nietradycyjnego modelu rodziny⁹. Zapytania pojawiające się we wpisach opisują model co-parentingu dostosowany do polskich warunków prawnych i kulturowych. Kobiety i mężczyźni szukają osoby do wspólnego spłodzenia oraz wychowania potomstwa, lecz nie do zawarcia małżeństwa. Oboje biorą odpowiedzialność za dziecko, dzielą się obowiązkami, procesem wychowania, czynią odpowiednie nakłady finansowe w celu zapewnienia odpowiedniego rozwoju potomstwa. Każdy z rodziców aktywnie uczestniczy w życiu dziec-

⁸ *Tradycyjna rodzina* rozumiana jest jako związek kobiety i mężczyzny, którzy wychowują dziecko pozostając w związku małżeńskim.

⁹ Istnieje kilka polskich stron internetowych, na których można znaleźć takie ogłoszenia. Przykładem może tu być serwis Robimy Dzieci (<https://robimydzieci.com/index.php?sid=27b1f5f4bcb96e434f9ae4b9c333325c>). Widnieją tam specjalne sekcje ogłoszeniowe poświęcone mężczyznom i kobietom szukającym partnera lub partnerki do co-parentingu.

ka (Slany, 2013). Rodzice działają samodzielnie, wypełniając swoje role jako osobne osoby (Greszta i in., 2020).

W funkcjonującym co-parentingu następuje podział obowiązków między rodziców (Bernard i in., 2015). Brak wspólnego miejsca zamieszkania obojga rodziców i dziecka powoduje konieczność zapewnienia potomstwu wychowania przez odpowiedzialny podział ról między rodziców, których nie łączy żadna więź emocjonalna. Nastawieni są oni wyłącznie na wspólne posiadanie potomstwa. Przyszli rodzice, kierując się określonymi kryteriami, dokonują wzajemnej selekcji w celu prokreacji i wspólnego wychowania dziecka, bez angażowania się w relację emocjonalno-partnerską. Istotą tego zjawiska jest uprzednia, często świadomie zaplanowana i sformalizowana w określonej formie, decyzja o współdzieleniu obowiązków i praw rodzicielskich, przy czym relacja pomiędzy stronami koncentruje się wyłącznie na wspólnym sprawowaniu pieczy nad dzieckiem, bez aspektu romantycznego czy ekonomicznego, charakterystycznego dla małżeństwa czy trwałego związku (Fivaz-Depeursinge i McHale, 2010). W praktyce osoby decydujące się na ten model rodzicielstwa dobierają się według określonych kryteriów, które mogą obejmować zarówno cechy genetyczne (np. urodę, predyspozycje intelektualne, stan zdrowia), jak i kompatybilność w zakresie wartości, metod wychowawczych czy podejścia do sprawowania władzy rodzicielskiej. Co-parenting w opisywanej formie stanowi więc przejaw instrumentalnego podejścia do rodzicielstwa, w którym kluczowe znaczenie odgrywa racjonalne podejście do prokreacji i wychowania dziecka, a relacja pomiędzy rodzicami przybiera formę swoistej umowy społecznej, opartej na wzajemnym szacunku, komunikacji oraz zgodnym wykonywaniu obowiązków względem potomstwa. Model ten może przybierać różne formy organizacyjne, od równoważnego podziału obowiązków rodzicielskich po różne warianty współdecydowania w sprawach dziecka, w zależności od indywidualnych ustaleń stron oraz ich gotowości do współpracy (Jadva i in., 2015).

Osoby żyjące w wyżej opisanej relacji nie tworzą tradycyjnego modelu rodziny, który bywa nazywany również rodziną nuklearną (*Wielki słownik języka polskiego PAN*, b.d.). Rodzice (ojciec w następstwie uznania dziecka) niepozostający w związku małżeńskim wykonują władzę rodzicielską nad dzieckiem. W świetle wyżej opisanych rozważań można powiedzieć, że „sprawują” rodzicielstwo. Dziecko zostaje przyzwyczajone do braku stałego miejsca zamieszkania, spędzając czas zarówno z matką, jak i ojcem, którzy nie funkcjonują razem w ramach jednego gospodarstwa domowego (Slany, 2013). Partner wspiera partnerkę oraz *vice versa* w trudzie wychowania dziecka. Co-parenting polega na wspólnym wychowywaniu dziecka, wykonywaniu władzy rodzicielskiej, lecz w ramach dwóch odrębnych gospodarstw domowych, gdzie partnerzy nie żyją ze sobą w sformalizowanym związku. Należy podkreślić, że decydują się oni na taki sposób funkcjonowania jeszcze przed poczęciem dziecka. Najczęściej wynika to z chęci posiadania potomstwa przy równoczesnej niechęci do zawierania związku małżeńskiego oraz zakładania własnej rodziny.

IV. CO-PARENTING: STAN *DE LEGE LATA*

Na wstępie warto zaznaczyć, iż co-parentingu nie należy utożsamiać z konkubinatem. Konkubinatem jako pojęcie języka prawniczego nie pojawia się w polskim ustawodawstwie: w przepisach prawa taki związek jest rozumiany jako stosunek osób pozostających faktycznie we wspólnym pożyciu małżeńskim (Ignatowicz, 2012). W przypadku co-parentingu trudno mówić o faktycznym wspólnym pożyciu małżeńskim. Jak już wyjaśniono, osoby decydujące się na wychowywanie dziecka w ramach omawianego modelu rodziny pozostają skoncentrowane wyłącznie na posiadaniu potomstwa oraz dbaniu o jego rozwój. Natomiast trwanie w związku, czy to sformalizowanym, czy wyłącznie faktycznym, nie jest ani celem, ani środkiem do osiągnięcia zamierzonego celu – posiadania potomstwa. Należy również podkreślić, że co-parenting nie posiada cech konkubinatu, które zostały określone przez orzecznictwo¹⁰.

W niniejszej części opracowania uwagi *de lege lata* skupią się na trzech obszarach: prawo dziecka do kontaktu z obojgiem rodziców, umowy między rodzicami dotyczące finansowania wydatków na dziecko, wpływ życia rodziców w rozłączeniu na ich prawa i obowiązki rodzicielskie. Wydają się one konieczne do omówienia, biorąc pod uwagę zasadę kierowania się dobrem dziecka oraz umożliwienie wykonywania władzy rodzicielskiej obojgu rodziców.

1. Prawo dziecka do kontaktu z obojgiem rodziców

Kontakt rodziców (jednego z rodziców) z dzieckiem jest formą i wyrazem bliskości pomiędzy nimi (Zajączkowska-Burtowy, 2020), dlatego tak ważne pozostaje zapewnienie dziecku możliwości korzystania z tego prawa. Alienacja rodzicielska¹¹, jako sytuacja patologiczna, prowadzi najczęściej do wypaczenia relacji między jednym z rodziców a dzieckiem (Woś, 2022). Dla prawidłowego rozwoju młodego człowieka potrzebne są zdrowe i stałe kontakty z obojgiem rodziców. W sytuacji co-parentingu prowadzi to do pytania o zabezpieczenie prawa dziecka do wspomnianych kontaktów. Prawo i obowiązek utrzymywania kontaktu z dzieckiem nie dotyczy wyłącznie sytuacji rozpadu małżeństwa rodziców, lecz również stosunku rodziny nieformalnej (Nazar, 2014), więc także modelu rodzicielstwa opartego na co-parentingu.

Kwestia prawa i obowiązku kontaktu na linii rodzice–dziecko pozostaje szeroko komentowana w piśmiennictwie¹², jednakże w tej części artykułu rozważania skupią się na sposobie zagwarantowania prawa dziecka wychowują-

¹⁰ Zob. wyrok SN z 5 grudnia 1997 r., II CKN 485/97, Lex nr 583765, w którym Sąd przyjął, że „konkubinatem jest prawnie nieuregulowaną trwałą wspólnotą życiową mężczyzny i kobiety”, oraz wskazał na jego cechy: trwałość związku kobiety i mężczyzny, faktyczne pożycie małżeńskie, brak stosunku prawnego.

¹¹ *Alienacja rodzicielska* – forma przemocy emocjonalnej, stosowana wobec dziecka przez jedno z rodziców (zob. Woś, 2022).

¹² W tej materii występuje wiele wątpliwości co do wykładni przepisów k.r.o. Podejmowane są refleksje na temat relacji władza rodzicielska–obowiązek kontaktu, istnienia wspomnianego obowiązku w stosunku do pełnoletnich dzieci, formy kontaktów z dzieckiem. To tylko kilka przy-

cego się w modelu opartym na co-parentingu do kontaktu z obojgiem rodziców, tak więc szczegółowa analiza instytucji kontaktów z dzieckiem się nie pojawi.

Prawo dziecka do kontaktu z obojgiem rodziców w żadnym razie nie może zostać ograniczane postawą jednego z nich (Justyński, 2011). Instytucja kontaktów z dzieckiem jest dalej idąca niż władza rodzicielska: na podstawie art. 113 k.r.o. rodzice oraz ich dziecko mają prawo i obowiązek utrzymywania ze sobą kontaktów niezależnie od władzy rodzicielskiej. W przypadku co-parentingu, gdy najczęściej następuje uznanie dziecka przez ojca, ten przepis również ma zastosowanie. Rodzice wykonują władzę rodzicielską oraz oboje mają prawo i obowiązek kontaktu z dzieckiem.

Rozpatrując sytuację dziecka wychowującego się w opisywanym modelu rodzicielstwa, należy zwrócić uwagę na możliwe sposoby uregulowania kwestii kontaktów rodziców z dzieckiem. Jak już wspomniano, w modelu co-parentingu dziecko nie mieszka na stałe z obojgiem rodziców. Ma z nimi naprzemienny kontakt, a jedno z rodziców – matka lub ojciec – staje się „rodzicem dojeżdżającym”, czyli regularnie odwiedzającym dziecko u drugiego z rodziców w określonych odstępach czasu. W tak zarysowanym przypadku jeszcze ważniejsze wydaje się prawne uregulowanie kontaktów dziecka z obojgiem rodziców, tak aby nie odczuło ono braku żadnego z nich oraz mogło rozwijać się w poczuciu przynależności do swojej rodziny.

Najkorzystniejszą formą ochrony prawa dziecka do kontaktu w przypadku co-parentingu wydaje się uregulowanie omawianej kwestii w drodze porozumienia stron. Ustawodawca w art. 113¹ k.r.o. wskazuje na preferowane rozwiązanie kwestii kontaktów na skutek wspólnej decyzji rodziców (Mostowik i Wybrańczyk, 2024). Dotyczy to sytuacji, gdy dziecko przebywa stale u jednego z nich. Najprostszą formą zawarcia takiego porozumienia jest forma ustna. Sprawdza się ona w przypadku wzajemnego zaufania rodziców w stosunku do siebie, gdy zewnętrzna interwencja sądu nie wydaje się konieczna (Hetman-Krajewska, 2022). Rodzice nie są zobowiązani do ustalenia szczegółowego sposobu praktykowania kontaktu z dzieckiem, jednakże powinni się porozumieć w przedmiocie wszystkich dostępnych metod kontaktu (Smyczyński i Andrzejewski, 2024). Krewni rodziców, wiedząc o chęci wychowywania dziecka poza związkiem małżeńskim, powinni starać się wywrzeć na nich wpływ, aby prawa dziecka zostały zabezpieczone chociażby przez porozumienie ustne. Jednakże pamiętać należy, iż wykonywanie przysługującego dziecku prawa podmiotowego może podlegać badaniu wyłącznie przez sąd (Sokołowski, 2010).

Z perspektywy dziecka pewniejszą formą zagwarantowania prawa do kontaktów z obojgiem rodziców jest porozumienie między rodzicami w formie pisemnej. Strony, zawierając taką ugodę, wskazują w jej zapisach formy, termin i sposób kontaktu z dzieckiem. Ugoda sporządzona w zwykłej formie pisemnej nie spełnia przesłanek umożliwiających jej przymusowe wykonanie w postępowaniu sądowym. Natomiast ugoda zawarta przed mediatorem wybranym przez strony, po uprzednim uzyskaniu zatwierdzenia przez sąd rodzinny,

kladowych zagadnień, które są szeroko omawiane przez przedstawicieli doktryny (zob. np. Paleń, 2016; Słyk, 2024a; Zajączkowska-Burtowy, 2018, 2020).

nabywa moc prawną umożliwiającą egzekucję sądową (Hetman-Krajewska, 2022). Forma pisemna stwarza podstawę do wykazania w razie potrzeby przed sądem, jakie były ustalenia między rodzicami odnośnie do kontaktów z potomstwem. Wydaje się więc ona pewniejszym zabezpieczeniem praw dziecka niż porozumienie w formie ustnej.

Rozważając ochronę prawa dziecka do kontaktu z obojgiem rodziców w modelu opartym na co-parentingu, należy zwrócić uwagę na konieczność uwzględniania rozsądnych życzeń dziecka. Jest to wyraz zasady regulowania kontaktu na linii rodzice–dziecko, wyprowadzonej z art. 113¹ k.r.o. (Ignaczewski, 2012). Podstawy powyższej zasady można również się doszukać w art. 72 ust. 3 Konstytucji RP, który mówi o powinności wysłuchania dziecka w toku ustalania jego praw. Ogólną zasadę stosunków między rodzicami a dziećmi wprowadza art. 87 k.r.o., ustanawiając obowiązek wzajemnego szacunku i wspierania się. Powyższa dyrektywa znajduje swoje uzasadnienie *in concreto* w art. 95 § 4 k.r.o., który nakłada na rodziców obowiązek wysłuchania dziecka, a co najważniejsze – uwzględnienia w miarę możliwości jego rozsądnych życzeń. Wiele przepisów, które konstytuują podstawy do uwzględniania żądań dziecka, świadczy o woli ustawodawcy, aby dziecko partycypowało w podejmowaniu decyzji, które mogą wpływać na jego rozwój, wychowanie oraz życie rodzinne.

Analizując powyższe przepisy, należy podkreślić, iż nie każde żądanie dziecka zostanie uwzględnione, a jedynie takie, które będzie rozsądnym życzeniem (Jędrejek, 2019). Biorąc pod uwagę zdanie dziecka, trzeba też mieć na uwadze jego wiek. Nie w każdym przypadku żądanie będzie rozpatrywane taką samą miarą – dzieci w wieku nastoletnim, których stopień dojrzałości na to pozwala, mogą w sposób bardziej zdecydowany wyrażać swoją własną wolę.

Ostatecznym gwarantem prawa dziecka do kontaktu z obojgiem rodziców będzie sąd opiekuńczy. W przypadku braku porozumienia między rodzicami to on będzie decydował o sposobie kontaktu. Dyspozycja ta wynika z art. 113¹ § 1 k.r.o. W przypadku co-parentingu ważną podstawę prawną ustanawia również art. 107 k.r.o. Zgodnie z nim sąd interweniuje, gdy wybrzmiewa rozdzźwięk między rodzicami co do praktykowania kontaktu z dzieckiem. Powyższy przepis znajduje swoje zastosowanie w opisywanej sytuacji, gdyż reguluje on relacje rodzicielskie, gdy władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom. Orzeczenie sądowe rozstrzyga kwestię władzy rodzicielskiej oraz określa sposób utrzymywania kontaktów z dzieckiem. Podczas postępowania sądowego rozsądne żądania dziecka również powinny być uwzględniane (Justyński, 2011). Przemawia za tym brzmienie art. 216¹ § 1 Kodeksu postępowania cywilnego¹³, który nakłada na sąd obowiązek wysłuchania dziecka w przypadku postępowania dotyczącego jego osoby. Naturalną konsekwencją respektowania zdania dziecka w porozumieniu między rodzicami powinno być również uwzględnianie jego rozsądnych żądań przez sąd. Odmienne interpretacja prowadziłaby do nonsensu: dobro dziecka byłoby chronione tylko wtedy, gdy decyzje podejmują jego rodzice, ale już nie w przypadku orzeczeń sądowych.

¹³ Ustawa z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, t.jedn.: Dz. U. 2023, poz. 1550 (dalej jako: k.p.c.).

Przepisy prawa polskiego, poczynając od Konstytucji RP, a na procedurze cywilnej skończywszy, mają za zadanie chronić dobro dziecka oraz dbać, aby jego prawa były respektowane, a żądania uwzględniane. Wydaje się, że dziecko wychowujące się w modelu opartym na co-parentingu również może liczyć na prawną ochronę swoich praw, w tym kontaktu z obojgiem rodziców. Badania pokazują, że postępowania sądowe w sprawie kontaktów z dzieckiem zdarzają się również, gdy stronami są rodzice niebędący nigdy w związku małżeńskim i żyjący w rozłączeniu (Holewińska-Łapińska i in., 2016). Bynajmniej trudno mówić, iż wszystkie takie przypadki należy rozpatrywać jako omawiany model rodzicielstwa, gdyż oddzielne miejsce zamieszkania nie warunkuje istnienia co-parentingu. Jednakże takie zjawisko pokazuje brak obojętności polskiego ustawodawcy w stosunku do sytuacji małoletnich. W tej sytuacji prawo dziecka do kontaktów z obojgiem rodziców pozostaje zagwarantowane w przepisach polskiego prawa oraz może być egzekwowane na drodze postępowania sądowego.

2. Umowy między rodzicami dotyczące finansowania wydatków na dziecko

Rozpatrując problematykę potencjalnych umów między rodzicami, które miałyby zapewniać środki finansowe na wydatki związane z utrzymaniem dziecka, należy najpierw zarysować instytucję obowiązku alimentacyjnego, która *de iure* reguluje kwestię obowiązkowych wydatków na dziecko ponoszonych przez rodziców. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż rodzice nie mogą uchylić się odłożenia na dziecko, chyba że dochody z jego majątku pozwalają na pokrycie kosztów jego utrzymania i wychowania (art. 133 § 1 k.r.o.). Dotyczy to małoletniego. W przypadku pełnoletniego dziecka rodzice mogą uchylić się od świadczeń względem niego, jeżeli świadczenia te wiążą się dla nich z nadmiernym obciążeniem lub jeżeli dziecko nie podejmuje działań zmierzających do uzyskania zdolności samodzielnego utrzymania się (art. 133 § 3 k.r.o.). Na wstępie już widać, że polski ustawodawca zabezpiecza prawa dziecka również w aspekcie materialnym.

Zasada dobra dziecka, która króluje w uregulowaniach kodeksowych, znajduje również zastosowanie w kwestii alimentacji na rzecz dziecka. Podkreśla to Sąd Najwyższy, który zwraca uwagę na obowiązek alimentacji również w przypadku rozłącznego życia rodziców – wychowywania dziecka poza związkiem małżeńskim. Sąd postrzega obowiązek alimentacyjny rodziców względem dziecka „zarówno zrodzonego w małżeństwie, jak i dziecka pozamałżeńskiego – jako indywidualny obowiązek matki i ojca dostarczania mu środków utrzymania i wychowania”¹⁴. Co ważne, żadne z rodziców nie może skutecznie zrzec się roszczeń alimentacyjnych w imieniu dziecka¹⁵. Prawo dziecka do egzekwowania wykonania obowiązku alimentacyjnego względem niego pozostaje pod ochroną przepisów prawa.

¹⁴ Uchwała SN z 16 grudnia 1987 r., III CZP 91/86, OSNCP 1988, nr 4, poz. 42.

¹⁵ Zob. uchwała SN z 12 kwietnia 1990 r., III CZP 12/90, OSP 1990, nr 11, poz. 371.

Jak widać, nie można pozbawić podmiotowego prawa dziecka do roszczeń alimentacyjnych. Dotyczy to również próby ograniczenia obowiązku alimentacyjnego wskutek zawartej umowy pomiędzy rodzicami¹⁶. W tym miejscu należy się zastanowić, czy umowa o podziale obowiązku alimentacyjnego między rodzicami byłaby prawnie skuteczna. Wydaje się to ważnym aspektem wychowywania dziecka w modelu rodzicielstwa wspieranego ze względu na zapewnienie mu odpowiednich warunków do utrzymania i wychowania (zob. art. 128 k.r.o.).

Na początku analizy dotyczącej umowy w przedmiocie alimentacji należy podkreślić, iż obowiązek alimentacyjny powstaje *ex lege*, jego źródłem nigdy nie będzie umowa. W kontekście niniejszych rozważań wskazane jest sięgnięcie nie tylko po przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, lecz także Kodeksu cywilnego¹⁷. Istotnym przepisem wydaje się art. 353¹ k.c. traktujący o zasadzie swobody umów, a przede wszystkim ograniczenia dla tej zasady wymienione w przytoczonym przepisie. Należy rozważyć, czy umowa regulująca wykonywanie obowiązku alimentacyjnego względem dziecka nie sprzeciwiałaby się naturze tego stosunku, zasadom współżycia społecznego oraz czy przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego nie sprzeciwiają się zawieraniu takich umów.

Wskutek umowy regulującej wykonywanie obowiązku alimentacyjnego względem dziecka rodzice wychowujący dziecko w modelu opartym na co-parentingu dokonaliby podziału tegoż obowiązku między siebie oraz ustaliliby zakres i postać należnych świadczeń. Nie byłaby to praktyka wbrew naturze omawianego stosunku, gdyż rodzice nie uchylaliby się od ciężącego na nich obowiązku (art. 133 § 1 k.r.o. w zw. z art. 128 k.r.o.), lecz wskazyliby, które obszary wychowania dziecka finansuje ojciec, a które matka. Doprecyzowanie i podział ciężącego na rodzicach obowiązku nie wypacza natury tejże umowy. Na pierwszym miejscu wskazuje na to art. 138 k.r.o., który *expressis verbis* mówi o braku kolizji takiej umowy z naturą omawianego obowiązku. Jednakże należy zwrócić uwagę, iż obowiązek alimentacyjny, który *ex lege* ciąży na rodzicach, skutkuje niedopuszczalnością zawarcia umowy z zastrzeżeniem warunku lub terminu. Taka praktyka byłaby sprzeczna z naturą i funkcją umowy w przedmiocie wykonywania obowiązku alimentacyjnego (Goettel, 2008) także względem dziecka. Umowę regulującą spełnianie obowiązku alimentacyjnego powinno się odróżnić od umów o charakterze alimentacyjnym, których zawarcie również pozostaje dopuszczalne na podstawie art. 353¹ k.c. Przykładowo, umowa dożywocia lub umowa renty będą się różnić naturą stosunku stron oraz przedmiotem ich obowiązywania. Tym samym nie należy ich utożsamiać z omawianą w tym miejscu umową regulującą wykonywanie obowiązku alimentacyjnego względem dziecka (Oleszko, 1988). Wątpliwości nie budzi zgodność umowy dotyczącej obowiązku alimentacyjnego z naturą tego stosunku, pod warunkiem określenia wysokości świadczeń zgodnie z ustawowymi przesłankami (art. 135 k.r.o.).

¹⁶ Tak np. wyrok SO w Łomży z 12 sierpnia 2013 r., I C 144/13, Legalis nr 1981781.

¹⁷ Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, t.jedn.: Dz. U. 2024, poz. 1061 (dalej jako: k.c.).

Brak naruszenia zasad współżycia społecznego stanowi drugą przesłankę skuteczności umowy regulującej wykonywanie obowiązku alimentacyjnego względem dziecka. Brak definicji legalnej zasad współżycia społecznego (por. art. 5 k.c.) skutkuje wieloma interpretacjami w orzecznictwie oraz w pracach naukowych podejmujących to zagadnienie. W kontekście rozważań o co-parentingu warto przytoczyć kilka definicji poczynionych przez judykaturę oraz odnieść je do sytuacji uprawnionego dziecka, powstałej na skutek omawianej umowy pomiędzy jego rodzicami. Jako pierwszą próbę skonkretyzowania zasady wyrażonej na pierwszym miejscu w art. 5 k.c. można wskazać twierdzenie, iż przez zasady współżycia społecznego należy rozumieć „podstawowe zasady etycznego i uczciwego postępowania w stosunkach społecznych”¹⁸. Niewątpliwie relacje pomiędzy rodzicami a dziećmi można nazwać stosunkami społecznymi. W tym kontekście wydaje się, że tym bardziej wywiązywanie się przez rodziców z obowiązku alimentacji wobec dzieci utożsamia pojęcie stosunków społecznych. Uczciwe postępowanie w tych stosunkach może objawiać się zawarciem umowy regulującej wykonywanie obowiązku alimentacyjnego względem dziecka, ponieważ dzięki porozumieniu w przedmiocie podziału koniecznych wydatków na dziecko (*de facto* alimentacji) rodzice zapewniają dochowanie zasad „etycznego i uczciwego postępowania w stosunkach społecznych”. Przez zasady współżycia społecznego rozumie się także „zasady słuszności, dobrej wiary w znaczeniu obiektywnym, czy też zasady uczciwości, obowiązujących w stosunkach cywilnoprawnych”¹⁹. Obowiązek alimentacyjny pozostaje częścią treści stosunku alimentacyjnego, więc również stosunku cywilnoprawnego²⁰. Wydaje się, że zawarcie umowy w przedmiocie spełniania obowiązku alimentacyjnego cechuje się troską o dochowanie zasad uczciwości oraz dobrą wiarą stron.

Wskazane zasady konstruują stosunek cywilnoprawny, więc także obowiązek alimentacyjny. Tym samym, zawierając wspomnianą umowę, rodzice przyczyniają się do respektowania zasad współżycia społecznego. Umowa zawarta między rodzicami poprzedza obowiązek alimentacyjny i umożliwia jego realizację. Obowiązek ten zmierza do urzeczywistniania wzorców postępowania zgodnych z powszechnie akceptowanymi normami społecznymi²¹. Z przywołanego orzeczenia można wnioskować, iż wykonywanie obowiązku alimentacyjnego pozostaje w zgodzie z zasadami współżycia społecznego, a co więcej – je kształtuje. Jeżeli więc umowa wiąże się z rzetelnym wykonywaniem obowiązku alimentacyjnego, to również pozostaje w zgodzie z zasadami współżycia społecznego. W świetle przytoczonych definicji zasad współżycia społecznego, które ukształtowały się w orzecznictwie, wydaje się zasadne twierdzenie, iż umowa między rodzicami regulująca wykonywanie obowiązku alimentacyjnego względem dziecka nie narusza zasad współżycia społecznego. Realizując tę przesłankę dopuszczalności, omawiana umowa przyczynia się

¹⁸ Wyrok SN z 23 marca 2017 r., V CSK 393/16, Lex nr 2306389.

¹⁹ Wyrok SN z 4 października 2001 r., I CKN 458/00, Lex nr 52717.

²⁰ Por. uchwała SN z 16 grudnia 2015 r., III CZP 77/15, OSNC 2016, nr 5, poz. 53.

²¹ Uchwała SN z 24 lutego 2011 r., III CZP 134/10, OSNC 2011, nr 11, poz. 118.

do ochrony interesów dziecka, które wychowuje się w modelu opartym na co-parentingu. Stosunek nawiązany pomiędzy rodzicami zabezpiecza roszczenia dziecka do spełnienia obowiązku przez zobowiązanych.

W końcowej części rozważań dotyczących dopuszczalności umowy między rodzicami o podziale finansowania wydatków na dziecko należy zastanowić się, czy przepisy szczególne zawarte w k.r.o. nie sprzeciwiają się omawianej umowie. Przytoczony już wyżej art. 138 k.r.o. będzie istotną podstawą do badania skuteczności umów między rodzicami regulujących wykonywanie obowiązku alimentacyjnego. Powyższy przepis normuje sytuację zmiany stosunków. W przypadku owej zmiany konstytuuje się żądanie modyfikacji orzeczenia lub umowy. W związku z tym, jeżeli dopuszczona zostaje możliwość zmiany umowy, oznacza to, iż wspomniana umowa musiała obowiązywać przed zmianą stosunków. Ustawodawca dopuszcza zmianę umowy, która już obowiązuje. Tym samym z treści art. 138 k.r.o. można zrekonstruować normę zezwalającą na zawieranie umów między stronami stosunku alimentacyjnego. Umowa wyłącznie reguluje wykonywanie obowiązku alimentacyjnego, który powstaje *ex lege*.

W przypadku co-parentingu celem takiej umowy jest podział poszczególnych wydatków między rodziców. Skutkuje ona precyzyjniejszym określeniem treści oraz zakresu praw i obowiązków obu stron (rodziców; Gwiazdomorski, 1985). Takie działanie pozwoli w bardziej szczegółowy sposób zabezpieczyć prawa dziecka. Rodzice, znając swoje zobowiązanie ustawowe wobec niego, mogą podzielić między siebie poszczególne wydatki finansowe, jakie są w stanie ponosić. Zapisy umowne uwzględnią możliwości majątkowe obojga rodziców oraz sposobność zapewnienia przez nich środków wychowania. Zawierając umowę regulującą wydatki finansowe na dziecko, rodzice w bardziej odpowiedzialny sposób są w stanie wychować dziecko w modelu opartym na co-parentingu oraz zapewnić mu odpowiednie warunki do rozwoju.

Skuteczność umów regulujących wykonywanie obowiązku alimentacyjnego podkreśla także judykatura. Rekonstruując normę prawną z art. 138 k.r.o., Sąd Najwyższy zwraca uwagę na dopuszczenie przez ustawodawcę zawierania umów dookreślających treść stosunku alimentacyjnego. Orzeczenie stanowi, iż „nie ma przeszkód, aby obowiązek świadczenia został skonkretyzowany w umowie, ugodzie sądowej albo w orzeczeniu sądowym”²². Taka umowa zabezpiecza prawa dziecka oraz obojga rodziców w przedmiocie alimentacji. W sytuacji wywiązywania się z zapisów umowy przez jedno z rodziców druga strona nie może zarzucić uchylania się od obowiązku alimentacyjnego (Oleszko, 1988).

W opisywanej sytuacji nie wymaga się od rodziców znaczącej wiedzy prawniczej czy środków do opłacenia kosztów usług świadczonych przez notariusza, albowiem omawiana umowa nie wymaga formy szczególnej (uchwała SN, III CZP 85/13). Może zostać zawarta w dowolnej formie, nawet ustnie czy w sposób dorozumiany. Przyjęta wykładnia najpierw umożliwia rodzicom swobodne ukształtowanie sposobu realizacji stosunku alimentacyjnego. Dzięki nieskom-

²² Uchwała SN z 4 grudnia 2013 r., III CZP 85/13, OSNC 2014, nr 3, poz. 28.

plikowanemu charakterowi zawarcia umowy regulującej wykonywanie obowiązku alimentacyjnego prawa dziecka są następnie skutecznie zabezpieczone.

Z przytoczonych wyżej stanowisk wynika zgoda zarówno doktryny, jak i orzecznictwa w przedmiocie dopuszczalności umów regulujących wykonanie obowiązku alimentacyjnego. Takie rozwiązanie przyczynia się do skonkretyzowania treści stosunku alimentacyjnego, a tym samym zabezpiecza prawa dziecka oraz pewność dostarczenia mu odpowiednich środków utrzymania i wychowania. W kontekście opisywanego modelu rodzicielstwa rodzice dzięki dopuszczeniu takiej konstrukcji prawnej są w stanie podzielić między siebie poszczególne wydatki na dziecko zgodnie ze swoimi możliwościami finansowymi. Wychowując dziecko w pojawiającym się współcześnie modelu rodziny, rodzice nie mieszkają razem, a przez zapisy umowne albo ustalenia poczynione ustnie mogą przyczynić się do zapewnienia odpowiednich środków finansowych wydatkowanych na dziecko, uwzględniające możliwości każdego z nich. Jednocześnie obowiązek alimentacyjny, jego przesłanki, wymagane minima pozostają konstytuowane *ex lege*.

3. Wpływ życia rodziców w rozłączeniu na ich prawa i obowiązki rodzicielskie

W modelu co-parentingu realizacja praw i obowiązków rodziców wynikających z władzy rodzicielskiej zachodzi w sytuacji dobrowolnego życia w rozłączeniu, w odrębnych gospodarstwach domowych. Rodzicom przysługuje pełnia władzy rodzicielskiej, jednakże żyją w trwałym rozłączeniu, spotkania ograniczają się do dbania o wychowanie i rozwój dziecka.

Wydaje się, że najistotniejszym przepisem w przedmiotowej kwestii będzie art. 107 k.r.o., który traktuje o wykonywaniu władzy rodzicielskiej rodziców żyjących w rozłączeniu. W przypadku braku wspólnego miejsca zamieszkania rodziców, gdy obojgu przysługuje władza rodzicielska, sąd może określić sposób jej wykonywania oraz utrzymywania kontaktu z dzieckiem. Dokonuje tego ze względu na dobro dziecka. Pozostaje to fakultatywnym działaniem sądu, gdy na przykład zostanie powzięta informacja o życiu rodziców w rozłączeniu. Jediną przesłanką podjęcia działania przez sąd jest dobro dziecka (art. 107 § 1 zd. 1 k.r.o.). Wydaje się, że brak konfliktu między rodzicami, a nawet porozumienie między nimi co do wykonywania władzy rodzicielskiej, nie wpływa na ograniczenie możliwości wydania orzeczenia w przedmiotowej kwestii przez sąd. Natomiast brak zgody między rodzicami warunkuje obligatoryjność działania sądu, który ma za zadanie kierować się dbaniem o dobro dziecka (Stojanowska, 2011).

Porozumienie między rodzicami, którym przysługuje władza rodzicielska, ale żyjącymi w rozłączeniu stanowi istotną przesłankę pozostawienia obojgu władzy rodzicielskiej, a tym samym określenia ich praw i obowiązków rodzicielskich. Do czasu nowelizacji z roku 2015²³ wspomniane porozumienie mogło

²³ Ustawa z 25 czerwca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, Dz. U. 2015, poz. 1062.

przybrać dowolną formą, nawet ustnie do protokołu podczas rozprawy. Natomiast już od dekady istnieje sformalizowana forma porozumienia między rodzicami. Porozumienie musi zostać przedstawione na piśmie, określać sposób wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywanie kontaktów z dzieckiem, a przede wszystkim powinno być zgodne z dobrem dziecka. Sąd nie orzeka o utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem na zgodny wniosek stron – art. 107 § 3 k.r.o. Na podstawie art. 107 § 1 zd. 2 k.r.o. w przypadku przedłożenia takiego porozumienia sąd pozostaje zobligowany do pozostawienia władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom. Wydaje się, że taka sytuacja byłaby najbardziej prawdopodobna w sytuacji co-parentingu. Zgodnie z definicją przyjętą we wstępie, rodzice zgodnie i dobrowolnie wyrażają chęć wychowania dziecka, pozostając w rozłączeniu. Naturalną konsekwencją takiej woli rodziców będzie zawarte porozumienie, w którym określają sposób wykonywania władzy rodzicielskiej. Życie w rozłączeniu nie będzie stanowić przeszkody w prawidłowym wychowaniu dziecka i utrzymywaniu z nim kontaktów. Prawa i obowiązki rodzicielskie zostaną unormowane przez instytucję władzy rodzicielskiej, która zostanie rodzicom pozostawiona na skutek zawartego między nimi pisemnego porozumienia.

Jednakże model rodzicielstwa oparty na co-parentingu i związane z nim życie w rozłączeniu może doprowadzić do konfliktu między rodzicami w przedmiocie wykonywania ich praw i obowiązków rodzicielskich. Sytuację braku opisanego wyżej porozumienia normuje art. 107 § 2 k.r.o. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż nawet przy braku porozumienia sąd może pozostawić władzę rodzicielską obojgu rodzicom. Sąd kieruje się wyłącznie dobrem dziecka oraz jego prawem do wychowania przez oboje rodziców. W sytuacji konfliktowej między rodzicami, przy braku porozumienia między nimi, gdy zdecydowali się na wychowywanie dziecka, decydując się na co-parenting, ostateczną decyzję podejmie sąd. Jeżeli będzie tego wymagać dobro dziecka, pełna władza rodzicielska zostanie pozostawiona wyłącznie jednemu z rodziców, natomiast drugiemu zostanie ona ograniczona do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka – art. 107 § 2 zd. 2 k.r.o. Sąd określa konkretne obowiązki i uprawnienia, które będą ciążyły oraz przysługiwały osobie z ograniczoną władzą rodzicielską (Słyk, 2024b).

Jak widać, art. 107 k.r.o. stanowi swoiste zabezpieczenie oraz gwarancję przestrzegania zasady dbania o dobro dziecka w omawianym przypadku. Niezależnie od istnienia porozumienia między rodzicami albo jego braku sąd pozostaje zobligowany do czuwania nad dobrem dziecka i sposobem wykonywania władzy rodzicielskiej. Życie rodziców w rozłączeniu może doprowadzić do powstania konfliktów, które należy rozstrzygać, mając na uwadze prawo dziecka do wychowania przez oboje rodziców. Na gruncie art. 107 k.r.o. wykonywanie praw i obowiązków rodzicielskich w przypadku praktykowania co-parentingu pozostaje możliwe do rozstrzygnięcia na drodze sądowej również w przypadku porozumienia i zgodnej woli rodziców.

Istnieje możliwość rozstrzygnięcia sądu w sprawie praw i obowiązków jednego albo obojga rodziców przez zawieszenie władzy rodzicielskiej. Zgodnie z art. 110 § 1 k.r.o. sąd opiekuńczy może orzec zawieszenie władzy rodziciel-

skiej w przypadku przemijającej przeszkody w jej wykonywaniu. Sformułowanie „sąd może” wskazuje na fakultatywność orzeczenia. Przepis odnosi się do obojga rodziców: możliwe pozostaje zawieszenie władzy rodzicielskiej jednego albo obojga rodziców. W tym drugim przypadku konieczne będzie ustanowienie dla dziecka opiekuna prawnego. Życie w rozłączeniu rodziców może zostać potraktowane jako przemijająca przeszkoda w wykonywaniu władzy rodzicielskiej, a tym samym doprowadzić do jej zawieszenia. Przy zaistnieniu co-parentingu, gdy dziecko ma miejsce zamieszkania z jednym z rodziców, brak fizycznej obecności tego drugiego może zostać uznany za przemijającą przeszkodę w wykonywaniu władzy rodzicielskiej. Jako cel władzy rodzicielskiej podaje się między innymi wpływ na psychofizyczne cechy dziecka, które się kształtują w trakcie procesu jego wychowania (Strzebinczyk, 2011). Życie w rozłączeniu skutkuje nieobecnością jednego z rodziców przy dziecku. W konsekwencji ta nieobecność może powodować brak oddziaływania na dziecko, przy czym możliwość wywierania wpływu pozostaje integralną częścią wykonywania władzy rodzicielskiej. Rozłąka jako przemijająca przeszkoda w wykonywaniu władzy rodzicielskiej może stanowić pozytywną przesłankę jej zawieszenia. Orzeczenie zawieszające oddziałuje na wykonywanie praw i obowiązków rodzicielskich. W konsekwencji życie w rozłączeniu rodziców może znacząco wpłynąć na ich prawa i obowiązki przez częściowe ich zawieszenie. Oczywiście obowiązek alimentacyjny wciąż ciążyłby na zobowiązanym niezależnie od zawieszenia władzy rodzicielskiej.

Zaznaczyć należy, iż nie każde życie w rozłączeniu będzie skutkować możliwością zawieszenia władzy rodzicielskiej, a jedynie takie, które pozostaje przeszkodą w wykonywaniu władzy rodzicielskiej. Treścią przeszkody mogą być znaczące odległości dojazdów do dziecka, obowiązki zawodowe wykonywane w innej części kraju, które uniemożliwiają regularną troskę o dziecko, albo długotrwały wyjazd za granicę w celach zarobkowych. Ten ostatni przypadek został ugruntowany w orzecznictwie. Sąd uznał, iż długotrwały wyjazd zagraniczny jednego z rodziców uzasadnia zawieszenie przysługującej mu władzy rodzicielskiej²⁴. Długotrwała nieobecność jednego z rodziców w kraju skutkuje zerwaniem więzi z dzieckiem oraz niemożnością wywiązywania się w pełni z obowiązków rodzicielskich. Jak wspomniano na wstępie, sąd zawsze ocenia każdy przypadek w sposób indywidualny, zważając na dobro dziecka, i może orzec zawieszenie władzy rodzicielskiej, jest to działanie nieobligatoryjne. Natomiast obligatoryjne pozostaje uchylenie zawieszenia, gdy jego przyczyna odpadnie – art. 110 § 2 k.r.o.

Życie rodziców w rozłączeniu może znacząco wpłynąć na ich prawa i obowiązki rodzicielskie. Wydaje się, że w takim modelu rodzicielstwa kluczową rolę będzie odgrywać sąd opiekuńczy, który ma stać na straży zasady dobra dziecka oraz kontrolować wykonywanie przez rodziców władzy rodzicielskiej. Kompetencje przyznane sądowi pozwalają na rozstrzygnięcie w przedmiocie praw i obowiązków rodzicielskich, zarówno w sytuacji konfliktu rodziców, jak i porozumienia między nimi. Życie rodziców w rozłączeniu, które konstytuuje

²⁴ Wyrok SN z 29 listopada 1999 r., III CKN 483/98, Legalis nr 358750.

przeszkodę w wykonywaniu władzy rodzicielskiej, może skutkować zawieszeniem tejże władzy. Należy w tym miejscu dodać, że brak wspólnego miejsca zamieszkania rodziców nie będzie wpływać na istnienie obowiązku alimentacyjnego względem dziecka czy obowiązywanie przepisów regulujących instytucję kontaktów z dzieckiem. Sądowe określenie sposobu wykonywania władzy rodzicielskiej czy jej zawieszenie nie ingeruje w omówione w poprzednich częściach opracowania instytucje prawa rodzinnego, które mają za zadanie gwarantować dochowanie zasady dbania o dobro dziecka. W przypadku zgodnej woli rodziców życie w rozłączeniu nie powinno wpływać na ich prawa i obowiązki rodzicielskie. Jednakże w każdym momencie została dopuszczona ingerencja sądu, a zwłaszcza w przypadku niezgody między rodzicami czy zaistnienia przeszkody w wykonywaniu władzy rodzicielskiej.

V. PODSUMOWANIE

Zachodzące przemiany społeczne i kulturowe rzucają wyzwanie nie tylko społeczeństwu, lecz również systemom prawa, także w Polsce. Zmianom podlegają między innymi modele rodzicielstwa, w których ludzie decydują się na wychowywanie potomstwa. Jednym z takich współcześnie występujących modeli jest co-parenting. Zadania rodziców powinny skupiać się na dbaniu o dobro dziecka oraz na zaspokajaniu jego potrzeb psychofizycznych (Błasiak i Dybowska, 2010). Takie też cele przyświecają instytucjom prawnym, które w Polsce regulują pojęcie „rodzicielstwa”, a szerzej mają również zastosowanie w przypadku co-parentingu. Jest to przede wszystkim ogół praw i obowiązków składających się na władzę rodzicielską, stosunek alimentacyjny między rodzicami a dziećmi oraz prawo do kontaktów dziecka z rodzicami.

Chociaż przepisy prawa polskiego nie regulują wprost stosunków prawnych między członkami opisywanego modelu, jednakże w tej sytuacji znajdują zastosowanie przepisy dotyczące rodziców żyjących w rozłączeniu, normatywyujące stosunek alimentacyjny oraz instytucję kontaktów z dzieckiem.

Z przeprowadzonej analizy wynika, iż w przepisach obecnie obowiązujących znaleźć można normy mające zastosowanie w praktyce funkcjonowania co-parentingu. Wspomniane instytucje prawne ustanowione przepisami Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego odpowiadają obecnie występującym potrzebom wynikającym z powstających związków osób odmiennej płci, które zamierzają począć oraz wychować potomstwo, opierając się na modelu co-parentingu. Do opisanego w tekście zjawiska co-parentingu, które coraz częściej spotykane jest w społeczeństwach państw rozwiniętych (Ergin, 2023), w tym również w Polsce (Slany, 2013), znajdują zastosowanie przepisy polskiego prawa, które jak na razie odpowiadają pojawiającym się wyzwaniom społecznym.

Zagwarantowanie prawa do kontaktów dziecka z rodzicami oraz obojga rodziców z dzieckiem w funkcjonującej rodzinie opartej na co-parentingu odbywa się poprzez kodeksową instytucję kontaktów z dzieckiem (art. 113–113⁶ k.r.o.), która znajduje tutaj swoje zastosowanie. W sytuacji gdy dziecko ma

miejsce zamieszkanie z jednym z rodziców, ustawodawca postuluje, aby sposób utrzymywania kontaktów został ustalony wspólnie przez rodziców. W braku porozumienia między nimi konieczna będzie interwencja sądu opiekuńczego (Jagielski, 1963). Pozostaje wiążąca zasada kierowania się dobrem dziecka, a w przypadku dzieci w wieku około nastoletnim należy uwzględniać ich rozsądne życzenia w przedmiocie ustalania sposobu kontaktów z rodzicami.

W kontekście co-parentingu dopuszczalne pozostają umowy między rodzicami dokonujące podziału wydatków na dziecko, czyli *de facto* regulujące wykonywanie obowiązku alimentacyjnego. Rodzice żyjący w rozłączeniu są uprawnieni do zawarcia skutecznej umowy w przedmiocie finansowania potrzeb dziecka. Z regulacji art. 138 k.r.o. można wyprowadzić normę zezwalającą na regulowanie wykonywania obowiązku alimentacyjnego przez umowę między stronami tegoż stosunku. Potwierdza to również orzecznictwo wskazujące na skuteczność zapisów określających rodzaj i zakres świadczenia²⁵. Rodzice decydujący się na wychowanie dziecka w modelu opartym na co-parentingu pozostają uprawnieni do zawarcia umowy, które określa podział między siebie koniecznych wydatków ponoszonych na dziecko.

Unormowanie zawarte w art. 107 k.r.o. jest kluczową konstrukcją prawną mającą zastosowanie w przedmiotowym modelu, która to konstrukcja reguluje wykonywanie władzy rodzicielskiej. Ustawodawca tworzy możliwości rozstrzygnięcia w przedmiocie wykonywania władzy rodzicielskiej rodziców żyjących w rozłączeniu, uwzględniając istnienie porozumienia między rodzicami albo jego brak. Rodzice żyjący w rozłączaniu, jak w przypadku co-parentingu, są uprawnieni do przedstawienia pisemnego porozumienia o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem. Takie porozumienie stanowi przesłankę obligatoryjnego pozostawienia władzy rodzicielskiej obojgu rodzicom. Stałe miejsce pobytu dziecka wyłącznie z jednym z rodziców może wpływać na prawa i obowiązki rodzicielskie, które przysługują rodzicom. Dotyczy to wyłącznie władzy rodzicielskiej, ewentualnie kontaktów z dzieckiem, jeżeli rodzice nie przedstawiają zgodnego wniosku o nieorzekaniu w tym przedmiocie. Brak prowadzenia wspólnego gospodarstwa domowego oraz tworzenia tradycyjnej rodziny może skutkować orzeczeniem przez sąd w przedmiocie praw i obowiązków rodzicielskich, lecz nie zdarzy się to w każdym przypadku. Rodzice, aby unormować tę kwestię we własnym zakresie, powinni zawrzeć porozumienie, którą w razie konieczności będą mogli przedłożyć sądowi w formie pisemnej.

Model rodzicielstwa oparty na co-parentingu pojawia się i funkcjonuje jako jeden ze współczesnych modeli rodziny. W polskim systemie prawnym nie istnieją jeszcze regulacje, które normatywizowałyby stosunki prawne między członkami nowo powstałych modeli rodziny. Niemniej w przypadku co-parentingu można posłużyć się przepisami, które normują stosunki między dziećmi a rodzicami żyjącymi w rozłączeniu. Zastosowanie mają także przepisy dotyczące alimentacji czy innych obowiązków ciążących na rodzicach, a także przysługujących im praw. Wydaje się, że co-parenting pozostaje najbardziej

²⁵ Wyrok TK z 29 marca 2012 r., K 27/08, OTK-A 2012, nr 3, poz. 27, cz. III, pkt 4.

dostosowany do polskiego systemu prawnego²⁶. Jednakże mając na uwadze dobro dziecka oraz potrzebę zagwarantowania przysługujących mu praw, należy się zastanowić, czy nie byłoby wymagane szersze dostosowanie obecnie obowiązujących przepisów do zachodzących przemian społecznych i kulturowych.

Author contributions / Indywidualny wkład autora (CRediT): Dariusz Skłodowski – 100% (Conceptualization / Konceptualizacja; Investigation / Przeprowadzenie badań; Writing – original draft / Pisanie – pierwszy szkic; Writing – review & editing / Pisanie – recenzja i edycja).

Conflict of interest / Konflikt interesów: The author declares no conflict of interest. / Autor nie zgłosił konfliktu interesów.

Funding / Finansowanie: The author declares no institutional funding. / Autor oświadczył, że nie korzystał z finansowania instytucjonalnego.

The use of AI tools / Wykorzystanie narzędzi AI: The author declares no use of AI tools. / Autor oświadczył, że nie korzystał z narzędzi AI.

Data availability / Dostępność danych: Not applicable. / Nie dotyczy.

References / Bibliografia

- Arendell, T. (1996). *Co-parenting: A review of the literature*. National Center on Fathers and Families University of Pennsylvania.
- Baran, A. (2016). Ochrona rodzicielstwa po nowelizacji przepisów prawa – wybrane aspekty. *Przegląd Prawno-Ekonomiczny*, 37, 20–35. <https://czasopisma.kul.pl/index.php/ppe/article/view/15630>
- Bednarski, P. (2017). Techniki wspomagania prokreacji. Dziecko przedmiotem czy podmiotem prawa? W: P. Mysiak i J. Mazurkiewicz (red.), *Dobro pojemne jak krzywda: prawna ochrona dziecka: deklaracje a rzeczywistość* (s. 48–67). Wydawnictwo Jacek Mazurkiewicz.
- Bernard, J., Degges-White, S., Hecker, L., i Nalbone, D. (2015). Co-parenting factors that contribute to academic success. W: *Proceeding: 3rd Mediterranean Interdisciplinary Forum on Social Science and Humanities* (s. 249–268). European Scientific Institute.
- Błasiak, A., i Dybowska, E. (2010). Rodzicielstwo i jego znaczenie dla procesu wychowania dziecka. W: E. Dybowska i A. Błasiak (red.), *Wybrane zagadnienia pedagogiki rodziny* (s. 105–128). Wydawnictwo WAM.
- Błasiak, A. (2015). Współczesne rodzicielstwo – tendencje zmian i ich uwarunkowania. W: J. Karbowniczek, E. Dybowska i A. Błasiak (red.), *Dziecko, rodzina, wychowanie: wybrane konteksty* (s. 47–68). Wydawnictwo WAM.
- Cere, D., i McClain, L. (red.). (2013). *What is parenthood? Contemporary debates about the Family*. New York University Press.
- Dobrzański, B., i Ignatowicz, J. (red.). (1975). *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Duraj, T. (2019). Uprawnienia związane z rodzicielstwem osób samozatrudnionych: uwagi de lege lata i de lege ferenda. *Studia z Zakresu Prawa Pracy i Polityki Społecznej*, 4(26), 341–366. <https://doi.org/10.4467/25444654SPP.19.023.10913>
- Ergin, B. (2023). How do we perceive the phenomenon of “co-parenting”? Do we share responsibilities sufficiently? A bibliometric study. *Research on Education and Psychology*, 7(2), 140–159. <https://doi.org/10.54535/rep.1346215>

²⁶ Warto się zastanowić nad funkcjonowaniem innych współczesnych modeli rodziny, które nie zostały wciąż dogłębnie opisane w doktrynie polskiego prawa rodzinnego czy cywilnego. Przykłady takich modeli zostały podane we wstępie do niniejszej pracy (szerzej zob. Koziół i Twardoch, 2023).

- Fivaz-Depeursinge, E., i McHale, J. (2010). Principles of effective co-parenting and its assessment in infancy and early childhood. W: S. Tyano, M. Keren, H. Herrman i J. Cox (red.), *Parenthood and mental health: A bridge between infant and adult psychiatry* (s. 357–372). Wiley-Blackwell.
- Giza-Poleszczuk, A., i Marody, M. (2004). *Przemiany więzi społecznych*. Scholar.
- Goettel, M. (2008). Umowy w prawie rodzinnym – zarys koncepcji. W: W. Popiolek, M. Szpunar, M. Pazdan i E. Rott-Pietrzyk (red.), *Europeizacja prawa prywatnego* (tom 1, s. 294–310). Wolters Kluwer.
- Greszta, E., Ryś, M., i Trębicka P. (2020). Typy par rodzicielskich – współzależność postaw rodzicielskich w diadzie. *Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio*, 41(1), 186–205. <https://doi.org/10.34766/fetr.v41i1.225>
- Gwiazdomorski, J. (1985). Ograniczenie władzy rodzicielskiej. W: J. Piątoski (red.), *System prawa rodzinnego i opiekuńczego* (s. 997–1010). Ossolineum.
- Hetman-Krajewska, J. (2022). *Kontakty z dzieckiem. Jak regulować, jak egzekwować? Poradnik praktyczny*. Wolters Kluwer.
- Holewińska-Łapińska, E., Domański, M., i Słyk, J. (2016). Orzecznictwo w sprawach o wykonywanie kontaktów z dziećmi. *Prawo w Działaniu*, 25, 7–37.
- Ignaczewski, J. (2012). Kontakty z dzieckiem. W: J. Ignaczewski (red.), *Władza rodzicielska i kontakty z dzieckiem* (s. 211–224). C. H. Beck.
- Ignatowicz, J. (2012). Rodzina i prawo rodzinne. W: J. Ignatowicz i M. Nazar (red.), *Prawo rodzinne* (s. 43–45). Lexis Nexis.
- Jadva, V., Freeman, T., Tranfield, E., i Golombok, S. (2015). ‘Friendly allies in raising a child’: A survey of men and women seeking elective co-parenting arrangements via an online connection website. *Human Reproduction*, 30(8), 1896–1906. <https://doi.org/10.1093/humrep/dev120>
- Jagielski, K. (1963). Istota i treść władzy rodzicielskiej. W: *Studia cywilistyczne* (tom 3, s. 97–156). Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Jędrejek, G. (2019). *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany*. Lex.
- Justyński, T. (2011). *Prawo do kontaktów z dzieckiem*. Wolters Kluwer.
- Kołodziejczyk, S. (1965). Dobro wspólnych nieletnich dzieci – jako przesłanka odmowy orzeczenia rozvodu. *Palestra*, 9(93), 19–30.
- Kozioł, A., i Twardoch, P. (2023). Współmacierzyństwo, rodzicielstwo neutralne płciowo i wielorodzicielstwo, czyli o nowych wyzwaniach dla polskiego prawa kolizyjnego w sferze filiacji. *Problemy Prawa Prywatnego Międzynarodowego*, 33, 5–37. <https://doi.org/10.31261/PPPM.2023.33.01>
- Lesthaeghe, R. (2020). The second demographic transition, 1986–2020. Sub-replacement fertility and rising cohabitation: A global update. *Genus*, 76(1), 1–38. <https://doi.org/10.1186/s41118-020-00077-4>
- Liszczy, T. (2007). Prawo pracy instrumentem polityki prorodzinnej państwa. *Praca i Zabezpieczenie Społeczne*, 6, 2–10.
- Łapiński, A. (1975). *Ograniczenia władzy rodzicielskiej w polskim prawie rodzinnym*. Wydawnictwo Prawnicze.
- Maziarczuk, S. (2013). Prawo do świadczeń rodzinnych z tytułu urodzenia dziecka w ustawie o świadczeniach rodzinnych. *Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego*, 10(2), 57–75. <https://doi.org/10.32084/bsawp.5769>
- Mostowik, P., i Wybrańczyk, D. (2024). Komentarz do art. 113¹ k.r.o. W: K. Osajda (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*. Legalis.
- Nazar, M. (2014). Konkubinat. W: T. Smyczyński (red.), *System prawa prywatnego: Tom 11. Prawo rodzinne i opiekuńcze* (s. 982–1044). C. H. Beck.
- Oleszko, A. (1988). Umowa alimentacyjna. W: M. Sawczuk (red.), *Z zagadnień prawa cywilnego materialnego i procesowego* (s. 199–212). Wydawnictwo Prawnicze.
- Paleń, P. (2016). Ingerencja sądowa w prawo do kontaktów z dzieckiem. *Kortowski Przegląd Prawniczy*, 2, 36–40.
- Slany, K. (2013). Ponowoczesne rodziny: konstruowanie więzi i pokrewieństwa. W: K. Slany (red.), *Zagadnienia małżeństwa i rodzin w perspektywie feministyczno-genderowej* (s. 45–64). Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

- Słownik języka polskiego PWN*. (b.d.). Rodzicielstwo. Pobrane 1 października 2024, z: <https://sjp.pwn.pl/slowniki/rodzicielstwo.html>
- Słyk, J. (2024a). Komentarz do art. 95 k.r.o. W: K. Osajda (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*. Legalis.
- Słyk, J. (2024b). Komentarz do art. 107 k.r.o. W: K. Osajda (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*. Legalis.
- Smyczyński, T., i Andrzejewski, M. (2024). *Prawo rodzinne i opiekuńcze*. C. H. Beck.
- Soboń, M. (2014). Ekonomiczne przyczyny ochrony macierzyństwa. W: M. Bosak (red.), *Funkcja ochronna prawa pracy a wyzwania współczesności* (s. 105–110). C. H. Beck.
- Sokołowski, T. (1982) Charakter prawny władzy rodzicielskiej. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 44(3), 123–134. <https://repozytorium.amu.edu.pl/items/3a2182d1-e57d-470e-83d7-e44438f27e2a>
- Sokołowski, T. (2010). Kontakty z dzieckiem. W: T. Sokołowski i H. Dolecki (red.), *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz* (s. 656–676). Wolters Kluwer.
- Stojanowska, W. (1979). *Rozwód a dobro dziecka*. Wydawnictwo Prawnicze.
- Stojanowska, W. (2011). Komentarz do niektórych przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Artykuł 107. W: W. Stojanowska (red.), *Nowelizacja prawa rodzinnego na podstawie ustaw z dnia 6 listopada 2008 r. i 10 czerwca 2010 r. Analiza. Wykładnia. Komentarz*. Lex.
- Strzebinczyk, J. (2011). Władza rodzicielska. W: T. Smyczyński (red.), *System prawa prywatnego: Tom 11. Prawo rodzinne i opiekuńcze* (s. 321–386). C. H. Beck.
- Wielki słownik języka polskiego PAN*. (b.d.). Rodzina nuklearna. Pobrane 30 września 2024, z: <https://wsjp.pl/haslo/podglad/24802/rodzina-nuklearna>
- Woś, P. (2022). Przeciwdziałanie alienacji rodzicielskiej w postępowaniu cywilnym – sprawy dotyczące wykonywania kontaktów z dzieckiem. *Studia Prawnicze KUL*, 1, 289–304. <https://doi.org/10.31743/sp.13034>
- Wratny, J. (2017). Rodzicielstwo a życie zawodowe. Kilka uwag z perspektywy prawa pracy. W: Z. Czepulis-Rutkowska, M. Bednarski i D. Głogosz (red.), *O racjonalną politykę rodzinną. Rodzina formacją niezastąpioną? Księga Jubileuszowa Profesor Bożeny Balcerzak-Paradowskiej* (s. 130–138). Instytut Pracy i Spraw Socjalnych.
- Zajączkowska-Burtowy, J. (2018). Aspekty prawne kontaktów z dzieckiem. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 80(1), 269–285. <https://doi.org/10.14746/rpeis.2018.80.1.21>
- Zajączkowska-Burtowy, J. (2020). *Kontakty z dzieckiem. Prawa i obowiązki*. Wolters Kluwer.